

СЕКЦІЯ XII. СУДОУСТРІЙ, ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

ПРАВОВА ДОПОМОГА АДВОКАТА У СІМЕЙНИХ СПОРАХ

*Денисенко Т.О.,
студентка IV курсу
юридичного факультету*

Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

Протягом усіх віків з часу зародження сім'ї, як базового елементасупільства, залишається актуальним процес регулювання сімейних відносин, вирішення спорів та узгодження конфліктів. З одного боку, такі відносини мають простий, буденний та особистий характер і не потребують зовнішнього втручання. З іншого, – це напрочуд складний механізм, що вимагаєособливого регулювання, професійної охорони та захисту.

Допоки у сім'ї панує мир і злагода, питання про правову допомогу не постає. Та коли порушується спокій і починаються проблеми юридичного характеру, кожна сторона намагається скористатися послугами фахівця. Ще зовсім недавно залучення адвокатів у сімейних спорах не було таким популярним і поширеним. Даний активний процес пов'язується із бурхливим розвитком всіх сфер суспільного життя, деформацією психологічних факторів, зміною вектора людського сприйняття, розвитком держави і права. Мимоволі людство стало заручником формальностей, що прийшли на зміну довіри і справжніх почуттів. Не існує межі між коханням та зрадою, справедливістю та оманю. У споконвічно чистому та потайному, духовному інституті шлюбу породжується раніше невідомий розрахунок і шахрайство. В силу такого швидкого розвитку сімейних відносин вагоме місце при врегулюванні спорів займає адвокатура, хоч і сфера діяльності адвоката в сімейних спорах майже не регламентована на законодавчому рівні, щонає негативний вплив на ефективне вирішення конфліктів, а розробка та впровадження якісних нових норм є невимовно актуальним в наш час. Саме це і є предметом даного дослідження.

Встановлення та оспорювання батьківства; спір про материнство; позбавлення та поновлення батьківських прав; усиновлення; поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя; утримання подружжя; укладення, зміна умов, відмова, розірвання та визнання шлюбного договору недійсним; припинення та поновлення шлюбу; встановлення режиму окремого проживання; визначення місця проживання дітей; встановлення

порядку спілкування з дитиною; встановлення аліментів; утримання повнолітніх дітей та повнолітніми дітьми батьків; встановлення і припинення опіки та піклування; купівля-продаж квартири, в якій проживає неповнолітня особа.Ці та багато інших спорів можуть виникати у житті будь-якої людини.

Допомога адвоката потрібна тоді, коли існує конфлікт інтересів, або тоді, коли необхідна кваліфікована правова допомога щодо вчинення юридичних дій. Тобто адвокат може залучатися як в спірному, так і в безспірному провадженні.

Розірвання шлюбу – припинення сімейних правовідносин між подружжям. Розлучення може бути врегульовано за взаємною домовленістю сторін у разі відсутності майнових претензій, спільних неповнолітніх дітей чи коли вони зберегли дружні відносини і здатні досягти компромісу. Коли такі умови відсутні, існуючий спір між подружжям може допомогти врегулювати сімейний адвокат, збереже моральну стабільність, час, пришвидшить процедуру. Розлучення є юридичним фактом, який породжує правові наслідки. Вони можуть бути як позитивними, так і негативними. Тому кваліфікована допомога адвоката унеможливить виникнення подальших конфліктів, якнайкраще врахує інтереси клієнта. Багато проблем може виникати при недотриманні законодавства. Прикладом може слугувати прийняте Рішення Оболонського районного суду міста Києва № 37514407 від 05.03.2014 року, за яким було відмовлено в задоволенні заяви про розірвання шлюбу. Причиною є неявка заявників на судові засідання, які повинні брати в ньому обов'язкову участь, і суд таким чином не зміг з'ясувати їх дійсну волю. Кваліфікований адвокат міг би попередити про такі наслідки і унеможливити їх.

У спорах щодо розподілу спільного майна подружжя – майна, набутого під час шлюбу, адвокатська допомога має бути спрямована на повне задоволення інтересів клієнта при одержанні його частки у спільному майні. Складною є ситуація при розподілі спільного майна подружжя, котрі знаходяться у фактичних шлюбних відносинах – проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу. Наприклад, Рішення Апеляційного суду Черкаської області №30521099 від 03.04.2013р., за яким було частково задоволено апеляційну скаргу за позовом одного з подружжя про встановлення факту проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу, визнання майна спільною сумісною власністю та поділу спільного майна. В таких спорах без адвоката не впоратися - починаючи складенням скарг, закінчуючи представництвом інтересів клієнта в суді.

Спори щодо стягнення аліментів – коштів на утримання дитини, зустрічаються дуже часто на практиці. Зразком складності справ слугує Рішення Деснянського районного суду міста Чернігова №17514069 від 03.08.2011р. за позовом про стягнення аліментів на період навчання.

Незважаючи на аргументацію відповідача щодо часткової передачі права власності на нерухоме майно та утримання батьків, суд зобов'язав його сплачувати аліменти на утримання повнолітнього сина на період навчання. Адвокат має не лише дотримуватися процесуальних норм права, а й оперувати матеріальними нормами. У даному випадку гарантією слугувала б якісна доказова база, логічні заперечення на аргументацію позивача. У разі виїзду одного з батьків на постійне проживання до іншої держави, тривалого прострочення сплати аліментів, відсутності постійного джерела доходів у зобов'язаної сторони, стягнення аліментів без розлучення, адвокат здатен обрати якісний спосіб захисту порушених прав шляхом складення позовної заяви, підготовки необхідних документів для подачі до суду, побудови тактики поведінки.

Купівля-продаж квартири, в якій проживає неповнолітня особа має особливий характер, що пов'язаний з природою даного правочину. Однією з важливих умов отримання дозволу на заміну проданої квартири є забезпечення дитини іншою квартирою, причому зменшення житлової площі, погіршення умов проживання дитини не допускається [9, 15]. Відповідно до Рішення Веселинівського районного суду Миколаївської області №31545950 від 01.06.2013р., суд задовольнив позов, поданий в інтересах неповнолітнього про витребування майна від добросовісного набувача. Забезпечення прав та інтересів дітей – прерогатива та основний напрямок діяльності адвоката у сімейних спорах.

Говорячи про престижність та авторитет адвокатів у суспільстві, слід звернутися до прикладу західних країн, де вживається такий термін, як "сімейний адвокат", що, на жаль, не можуть собі дозволити громадяни нашої держави. Сама наявність постійного помічника з правових питань сім'ї свідчить про широку розповсюдженість представників цієї професії в розвинутих демократичних країнах. Розвиток демократії, права, правової культури, розширення правових знань по суті є невід'ємними процесами у справі формування правової держави [3, 370].

Аналізуючи Конституцію України[1], Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4] та Закон України «Про безоплатну правову допомогу» [5], адвокат є висококваліфікованим фахівцем, котрий спрямовує всі свої знання та вміння в правовій сфері задля захисту, представництва та надання іншої правової допомоги особам, чий права порушені, невизнані, оспорювані, або чий права можуть бути такими в процесі неналежних дій, бездіяльності.

Правова допомога може надаватися не лише адвокатами, а й іншими фахівцями в галузі права, що значно розширює коло осіб, до яких може звернутися учасник сімейних правовідносин. Так, будь-яка допомога спеціаліста, котрий має фахові знання у галузі права,

практичні орієнтири та професійні навички, - значно краща перспектива, аніж захищати свої права та інтереси особисто. Але не кожен юрист обізнаний у специфіці сімейного права, не кожен має навички до комунікації із клієнтом, формування довіри, побудови відкритих і щирих відносин. Саме адвокат є універсальним фахівцем у галузі права, що пройшов нелегкий і тернистий шлях до оволодіння професією.

Адвокатська діяльність спрямована на захист прав, свобод та інтересів клієнта. Досягнення бажаної цілі – це пріоритет для адвоката, який у правовому полі використовує всі можливі методи і засоби задля її реалізації. Адвокат, на відміну від фахівця в галузі права, завжди має у запасі стратегічні варіанти, тактичні прийоми, що підлаштовані під специфіку сімейних правовідносин. Фахівець має загальні уявлення щодо розв'язання спору, працює приймаючи особисті рішення та виконує суто покладені на нього обов'язки, без креативу, рекомендацій, планів.

Декларування надання правової допомоги саме адвокатами щодо розв'язання сімейних спорів має стати кроком до зміни суспільної свідомості наших громадян.

Правова допомога може надаватися адвокатами у платній і безоплатній формі. Це питання неможна оминати, особливо при характеристиці сімейних спорів. Існує чимало сімей, середньомісячний сукупний дохід яких нижчий суми прожиткового мінімуму. У сімейних спорах має бути забезпечений захист прав інвалідів; дітей-сиріт; дітей, позбавлених батьківського піклування; безпритульних дітей; дітей, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї; ветеранів війни, та інших категорій соціально незахищених осіб.

На даний момент, у більшості випадків, адвокати надають правову допомогу в платному характері - шляхом отримання гонорару. Це є певним регулятором і стабілізатором між ними та клієнтами. При безоплатному наданні правової допомоги такими чинниками виступають норми законодавства. При цьому і в першому, і в другому випадках якість, законність, сутність наданих послуг не мають різнитися. Звичайно, явним є те, що у договірній моделі відносин адвокат має більшу зацікавленість до праці. Хоча адвокат, що уповноважений надавати безоплатну правову допомогу, має обов'язки не лише перед клієнтом, а й перед органом, що наділив його такими повноваженнями і, головне, перед державою. Тому у будь-якій ситуації адвокат має виконувати свої обов'язки передбачені законодавством, дотримуватися присяги адвоката України, діяти відповідно до договору про надання правової допомоги, довіреності, ордеру, доручення.

Надання правової допомоги адвокатом передбачено в ст. 28 Господарського процесуального кодексу України[2], ст. 45-54, 58, 63,

Кримінального процесуального кодексу України[7], ст. 38,40, 42,44, 56 Цивільного процесуального кодексу України[10], ст. 12, 16, 56, 58, 59 Кодексу адміністративного судочинства України[6]. Дані норми в загальних рисах розкривають можливість отримання правової допомоги саме адвокатом в різних юрисдикційних процесах. Сімейні спори розглядаються у формі цивільного судочинства. Враховуючи їхню специфічну сутність, - компетенція, функції, роль та можливі види адвокатської діяльності при вирішенні сімейних спорів мають бути чітко регламентовані в нормативному порядку.

Отже, першочергово виникає необхідність у систематизованому законодавстві, котре матиме засоби докринальної реалізації, запровадження ефективних юридичних конструкцій щодо надання правової допомоги адвокатами у сімейних спорах, подальший розвиток договірної моделі сімейних відносин, доктринальне розроблення нових понять та підвищення ролі сімейного адвоката. Права, обов'язки адвокатів та їх клієнтів, законодавчі гарантії їх взаємодії, процедури та правові можливості вибору спільної лінії поведінки мають носити не лише формальний, але і законодавчий характер. Зміцнення авторитету адвоката в суспільстві і пропагування його невід'ємної ролі у вирішенні сімейних спорів припадає на наше покоління, що є не лише простою необхідністю, а кроком до побудови сучасної, демократичної, незалежної, правової держави та прогресивного національного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - ст.141.
2. Господарський процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 6. - ст. 56.
3. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): Навч. посіб. - К.: Знання, 2005. - 655 с.
4. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» // Відомості Верховної Ради України. - 2013. - № 27. - стор. 1438. - ст. 282.
5. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 51. - стор. 2136. - ст. 577.
6. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України. - 2005. - № 35, / 35-36, 37 / . - стор. 1358. - ст. 446.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2013. - № 9-10. - стор. 474. - ст. 88.
8. Сімейний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - №21. - ст. 135.

9. Цивільні права малолітніх і неповнолітніх та їх цивільно-правова відповідальність / Л.М.Горбунова, С.В. Богачов, І.Ф. Іванчук; М-во юстиції України.– К.: [ТОВ “Поліграф-Експрес”], 2006. – 42 с. – Бібліогр.: с.41.
10. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 40, / 40-42 . - стор. 1530. – ст.. 492.

Науковий керівник: Рабовська Світлана Янівна, к.ю.н., доцент кафедри нотаріального та виконавчого права і адвокатури юридичного факультету КНУ ім. Тараса Шевченка